

Økonomisk og politisk elite:

Norge er nest-dårligst blant de beste

Små land tar best vare på verdiene sine og der er den økonomiske og politiske eliten flinke til å dele på godene.

Professor Jan Ketil Arnulf ved BI er en av mange internasjonale bidragsytere til «The Elite Quality Index 2022». FOTO:BI

Den norske eliten er middelmådig blant de best rangerte viser «The Elite Quality Index 2022». FOTO:ISTOCK/MEEPOOHYAPHOTO

Av Knut Petter Rønne
kpr@dagensperspektiv.no

Den norske eliten er middelmådig blant de best rangerte. Av de 10 landene som vurderes til å ha «svært verdifulle eliter», havner Norge på en 9. plass.

Slik kan «The Elite Quality Index 2022» oppsummeres på Norges vegne.

Indeksen er en internasjonal rangering fra St. Gallen-universitetet i Sveits som gir innsikt i de nasjonale elite-systemene og deres forventede verdiskapende effekt på samfunnet post-korona. «The Elite Quality Index» søker å måle i hvilken grad elitene i 151 land bidrar til utvikling i de samfunnene de opererer i.

Spesielt måler indeksten den makten de økonomiske og politiske elitene faktisk har, og hvordan disse bidrar til økonomisk og politisk utvikling. Forskerne mener at man ved å analysere hvordan elitene i et land ter seg og bidrar, så kan man lettere vurdere hva slags muligheter for vekst og utvikling som eksisterer i et land.

Rapporten stiller et enkelt hovedspørsmål: Gitt at alle samfunn alltid vil ha eliter – vil elitene skape verdier, eller vil de trekke verdier ut av samfunnet der de fungerer?

Denne eliteindeksen er et unikt forskningsprosjekt som ble startet i forfjor, men da ble kun 32 land analysert. Nå har man altså utvidet prosjektet betydelig. «Elitekvaliteten» vurderes ut fra 107 ulike indikatorer, og gir til slutt en diagnose på lederkvaliteten i det enkelte land.

Singapore «vinner»

Norge havner på en 9. plass. Det er ett hakk ned fra 2021. I år, som i fjor, «vinner» Singapore. At Singapore rangeres høyest, betyr ikke at det er det landet det er «best å bo i», men at man i Singapore har plassert seg slik at de får til å ha en balansert økonomisk vekst uten at de kjører seg fast. De blir mindre påvirket av energikriser, pandemi eller økte råvarepriser enn andre land. De har flere økonomiske bein å stå på.

– Singapore har en vital og differensiert økonomi som folk får ta del i. Det er derfor de

«vinner» denne rangeringen. Det handler ikke om at Singapore er «verdens beste land å bo i», sier professor i organisasjon og ledelse ved Handelshøyskolen BI, Jan Ketil Arnulf.

– Det finnes mange måter å organisere et samfunn på, og det finnes flere økonomiske modeller enn «vår», som funker, poengterer Arnulf, som er norsk bidragsyter til den omfattende rapporten.

Singapore, Sveits, Australia og Israel troner øverst på lista. Sverige og Norge er også blant «topp ti». Kun Storbritannia har flere enn 40 millioner innbyggere blant de 10 «beste». Det virker som å små land har lettere for å tilpasse seg globale endringer, som for eksempel en pandemi, mener forskerne fra St. Gallen.

«Du kan ikke både spise kaka og eie den samtidig. Norsk økonomi og selsetting har vært dominert av petroleum og havbruk»

«The Elite Quality Index 2022»

«The Elite Quality Index 2022» er en internasjonal indeks over hvordan økonomisk makt brukes i et land. Indeksen lages av vitenskapsfolk ved universitetet i St. Gallen i Sveits, men en rekke internasjonale forskere bidrar også.

Forskerne forsøker å analysere hvor mye av verdiskapningen som faktisk fordeles på innbyggerne – og hvordan. Det handler ikke kun om skatter og avgifter, men om hvorvidt næringsaktører sår ny virksomhet eller om rikdommen er fordelt på de mange eller de få. Hensikten er å bruke denne avanserte analysen til å se framover, for derved å kunne identifisere trusler og muligheter som ligger i løypa foran oss.

151 av verdens land er analysert i indeksen. Årets indeks var den tredje i rekken.

Poenget med denne indeksen er altså ikke å rangere hvilke land det er «best å bo i», men heller å finne ut hvilke land der det politiske og økonomiske systemet evner å fordele landets verdiskaping på resten av samfunnet.

De 10 første landene på lista får betegnelsen «meget høy elite-kvalitet». De neste 15 må nøye seg med «høy elite-kvalitet», mens landene videre deles inn i «kvalitet», «middels kvalitet» og «dårlig kvalitet».

Her er topp-10 (fjorårets plassering i parentes):

1. Singapore (1)
2. Sveits(2)
3. Australia (9)
4. Israel (7)
5. Nederland (4)
6. Sverige(6)
7. Canada (11)
8. Stobritannia (3)
9. Norge (8)
10. Estland (12)

Videre finner vi Tyskland på en 11. plass, Danmark på 12, USA på 15 og Finland på 16. plass.

Økonomisk makt på få hender

Rangeringen fra St. Gallen tegner et bilde av Norge som «et utviklet og velstående land som fremdeles er avhengig av et smalt utvalg av bransjer dominert av et begrenset antall selskaper».

Ifølge forskerne er 'den nordiske modellen' synlig på tvers av en rekke indikatorer:

- Lite politisk korrupsjon – rangert som nr. 5, ned fra 1. plass i fjor
- Pressefrihet – her er Norge «best» og rangert som nr. 1
- Menneskerettigheter – rangert som # 3
- Likestilling ('Women's Power Index') – også her rangert som nr. 1

Alt dette er tegn på «et gjennomskiktig demokrati som tilbyr rettferdighet og like muligheter for alle», heter det i rapporten.

Men rapporten fra St. Gallen viser også at forskjellene i Norge øker. «Milliardærenes rikdom, målt i prosent av BNP, er høy, og viser en økende konsentrasjon av økonomisk makt i hendene på en liten gruppe velstående mennesker», skriver forskerne.

Med en liten befolkning virker Norge spesielt utsatt for en sterkere konsentrasjon av økonomisk makt, advarer de.

Duket for uro

Jan Ketil Arnulf mener en av fordelene med «The Elite Quality Index» er at den ikke tar hensyn til politikken i et land, men forsøker å måle konkrete verdier. – Indeksen er så pass objektiv at den ser bort i fra politisk korrekthet og nasjonal propaganda. Det viktigste den forteller er hvor vidt elitene stikker av med alle verdiene selv eller ikke, sier han.

Hans ønske er at politikerne i større grad ville se på analyser som denne fra ST. Gallen for å vurdere konsekvensene av sin egen politikk.

Indeksen sier noe om hva nasjoner har å stå imot med når det begynner å blåse opp. Høy inflasjon vil få stor betydning for mange land, heter det. Særlig gjelder det land som scorer dårlig på denne rangeringen. De er nemlig ikke robuste nok til å motstå endringer i økonomien.

– Jeg tror det er duket for betydelig sosial uro og konspirasjonsteorier og populisme i tiden som kommer, mener Arnulf.

–Også i Norge?

– Det skal vi ikke se bort ifra. – Også i Norge får vi våre foretrukne modeller i fleisen med de energiprisene vi har nå. For å si det litt tabloid: Selv om Senterpartiet har regjeringsmakt, kan det være tøft å være gårdbruker. Og selv om Frp hadde finansministeren, så steg bensinprisene, sier Arnulf, og fortsetter:

– Det er veldig få politikere som prøver å analysere situasjonen og de langsiktige konsekvensene av den politikken man driver. De fisker etter kortsiktige stemmer i øyeblikkelige situasjoner og er fullstendig ensidige i sin argumentasjon. Den inflasjonen og prisøkningen vi ser i verden i dag, vil utnyttes av populistiske og kortsiktige tenkende politikere, noe som kan skape grobunn for konspirasjonsteorier, populisme og betydelig sosial uro i mange land, også i Norge. Det er slike strømninger som skaper Bompengpartiet og andre protestaksjoner.

Sverige best for de unge

Nytt i årets indeks er at forskerne har forsøkt å rangere hvilke land som er best skodd for framtiden – altså hvilke land som har høyest verdi for « neste generasjon ». Og her vinner faktisk Sverige, mens Norge haver under topp ti, på en 11. plass?

– «Du er heldig hvis du er ung i Sverige», heter det i rapporten fra St. Gallen, hva skjedde med «svenske tilstander»?

– Svenskene scorer skyhøyt på faktorer som innovasjon, ny teknologi, nye virksomheter og utdanning. Det gjør ikke Norge. Her ligger forskjellen, sier Arnulf.

– Du kan ikke både spise kaka og eie den samtidig. Norsk økonomi og sysselsetting har vært dominert av petroleum og havbruk, og da er det ikke så mye ressurser igjen til annen utvikling. Andre land, som Sverige, har en mye mer differensiert økonomi og næringsstruktur, forklarer Arnulf.

I Sverige spør de ikke seg selv om hva de skal leve av etter oljen. De har ingen olje, og har alltid lev av andre ting. Her hjemme håper vi at alle arbeidsplassene fra oljen skal allokere til «noe nytt» og at man nærmest automatisk skal få et nytt unikt teknologimiljø på Hamar eller noe.

– Norge blir litt avkledd i «The Elite Quality Index».

– Vi er fortsatt for avhengige av olje og gass, mens havbruk sliter med å være bærekraftig. Derfor har vi ikke så mange andre bein å stå på, og derfor scorer vi ikke høyere, sier Jan Ketil Arnulf. /

Statlige lederlønninger

Ga bort «gylden mulighet til lønnskutt» i NRK

I november krevde Senterpartiet og SV at den nye kringkastingsjefen burde gå ned i lønn. Nå er Vibeke Fürst Haugen ansatt - og tjener mer enn forgjengeren. SVs Kathy Lie er skuffet over at regjeringen ikke benyttet sjansen til å kutte i den NRK-sjefens lønn.

Da det i fjor høst ble kjent at NRK-toppen Thor Gjermund Eriksen ønsket å gå av, tok regjeringspartiet SP og opposisjonspartiet SV til orde for en kraftig reduksjon i etterfølgerens lønn. Opp mot halvering, ble det sagt.

Bakgrunnen var et sterkt ønske om å stoppe den galopperende lederlønnsutviklingen i statlig sektor. Lønna til den neste kringkastingsjefen ville derfor være det perfekte stedet å begynne på, sa Geir Pollestad, parlamentarisk nestleder i Senterpartiet, og Kathy Lie, kulturpolitisk talsperson i SV, til Dagens Perspektiv i slutten av november.

Ville stoppe lønnsgaloppen

Det hører med til historien at Støre-regjeringen i den såkalte Hurdalsplattformen varslet nye retningslinjer for blant annet lederlønn i staten.

– Med ønske om å kutte i lønnen til ledere i statlige selskapet (som NRK, red. anm.), hvor det har vært stor vekst de senere årene, er den utlyste stillingen en utmerket anledning til å kutte i lønnen til den nye kringkastingsjefen, sa Geir Pollestad til Dagens Perspektiv.

Men det skjedde altså ikke.

Gikk ikke ned, men opp i lønn

NRKs nye toppsjef er på plass nå, men «kni-vene» som skulle kutte i lønna til statskanalsjefen, ligger ubrukt i skuffen.

I fjor hevet Eriksen en fastlønn på 3.295.250 kroner, nesten dobbelt så mye som det daværende statsminister Erna Solberg tjente. Eriksens etterfølger som NRK-sjef, Vibeke Fürst Hagen, kommer til å få 3.385.900 kroner i året, altså rundt 90.000 kroner mer enn Eriksen.

– Forsømt en gylden mulighet

Kathy Lie, kulturpolitisk talsperson i SV, har ikke sans for utviklingen, og manglende grep fra regjeringspartiene.

– Her har regjeringa forsømt en gylden mulighet til å ta tak i de galopperende lederlønnene i staten. Regjeringspartiene har vært klare på at de skal få kontroll, men har ikke klart å følge opp dette i realiteten, svarer Lie

«Det er ingen grunn til at ledere i verken NRK eller andre statlige bedrifter skal tjene mer enn statsministeren.»

på spørsmål fra Dagens Perspektiv.

Den nyvalgte stortingsrepresentanten fra Buskerud mener fortsatt at det finnes «ingen grunn til at ledere i hverken NRK eller andre statlige bedrifter skal tjene mer enn statsministeren».

– Må rydde opp

– Jeg hadde forventet at regjeringa fulgte opp sin egen regjeringserklæring hvor den nettopp sier at den vil lage nye retningslinjer for lederlønn i staten. De må rydde opp før vi ansetter flere statlige ledere, krever Kathy Lie.

– Situasjonen i dag er uheldig, både for regjeringen som har lovet endring, og for enkeltpersonene som blir gjenstand for debatten, legger Lie til. Før hun understreker at dette er «kritikk av måten dette er håndtert på av statsråden og regjeringen, ikke av kringkastingsjefen selv».

Geir Pollestad, SPs parlamentarisk nestleder, hadde ikke svart på henvendelsene fra Dagens Perspektiv da papiravisen gikk i tryk-

Lovet nye retningslinjer for statlig lederlønn

I sin regjeringserklæring, Hurdalsplattformen, skriver AP og SP hva de vil gjøre for å få bukt med lederlønnene i offentlig sektor generelt og statlig sektor spesielt:

Lage nye retningslinjer for lederløninger og andre typer godtgjørelse for ledere i staten, som bidrar til reduserte lønnsforskjeller. Sikre at lederlønnsutviklingen i offentlig sektor ikke overskrider det som er gjennomsnittlig lønnsutvikling i samfunnet.